

Від слів до дій:

ЯК ПЛАТФОРМА З ОЗЕЛЕНЕННЯ ДОПОМАГАЄ ДОСЯГНУТИ ЦІЛЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Посібник для українських міст / 2021

Национальний центр
"Урбаністична трансформація"

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ПРЯМУЄМО
РАЗОМ

Публікація «Від слів до дій: Як Платформа з озеленення допомагає досягнути цілей Європейського зеленого курсу» є посібником для українських міст, що допоможе використовувати досвід ЄС щодо інструментів просування зеленої трансформації. Містить опис практичного інструмента Європейського зеленого курсу та низку рекомендацій для українських міст.

Авторські права на цей документ належать ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Будь-яке використання, окрім загальноприйнятих наукових норм цитування, інформації, що відображає зміст цього аналітичного документа, без письмової згоди забороняється. Цитувати як: Від слів до дій: Як Платформа з озеленення допомагає досягнути цілей Європейського зеленого курсу. Посібник для міст. Під редакцією Світлани Романко. — Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2021).

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в межах грантового компоненту проєкту EU4USociety. Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу.

Європейський Союз складається з 27 держав-членів та їхніх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їхніми народами, та з народами з-поза їхніх меж.

Міжнародний фонд «Відродження» — одна з найбільших благодійних фундацій в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проєктів, до реалізації яких долучилися понад 60 тисяч активістів та організацій України на суму понад 200 мільйонів доларів США.

Сайт: www.irf.ua

Facebook: [www.fb.com/irf.ukraine](https://www.facebook.com/irf.ukraine)

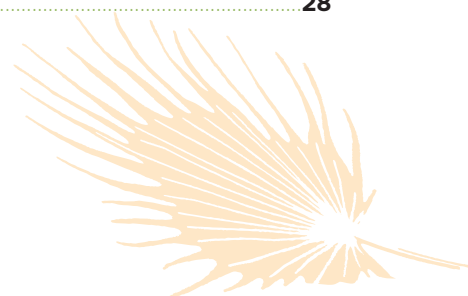
Ілюстрації: [@marcovector](https://www.instagram.com/marcovector)

(с) Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2021.

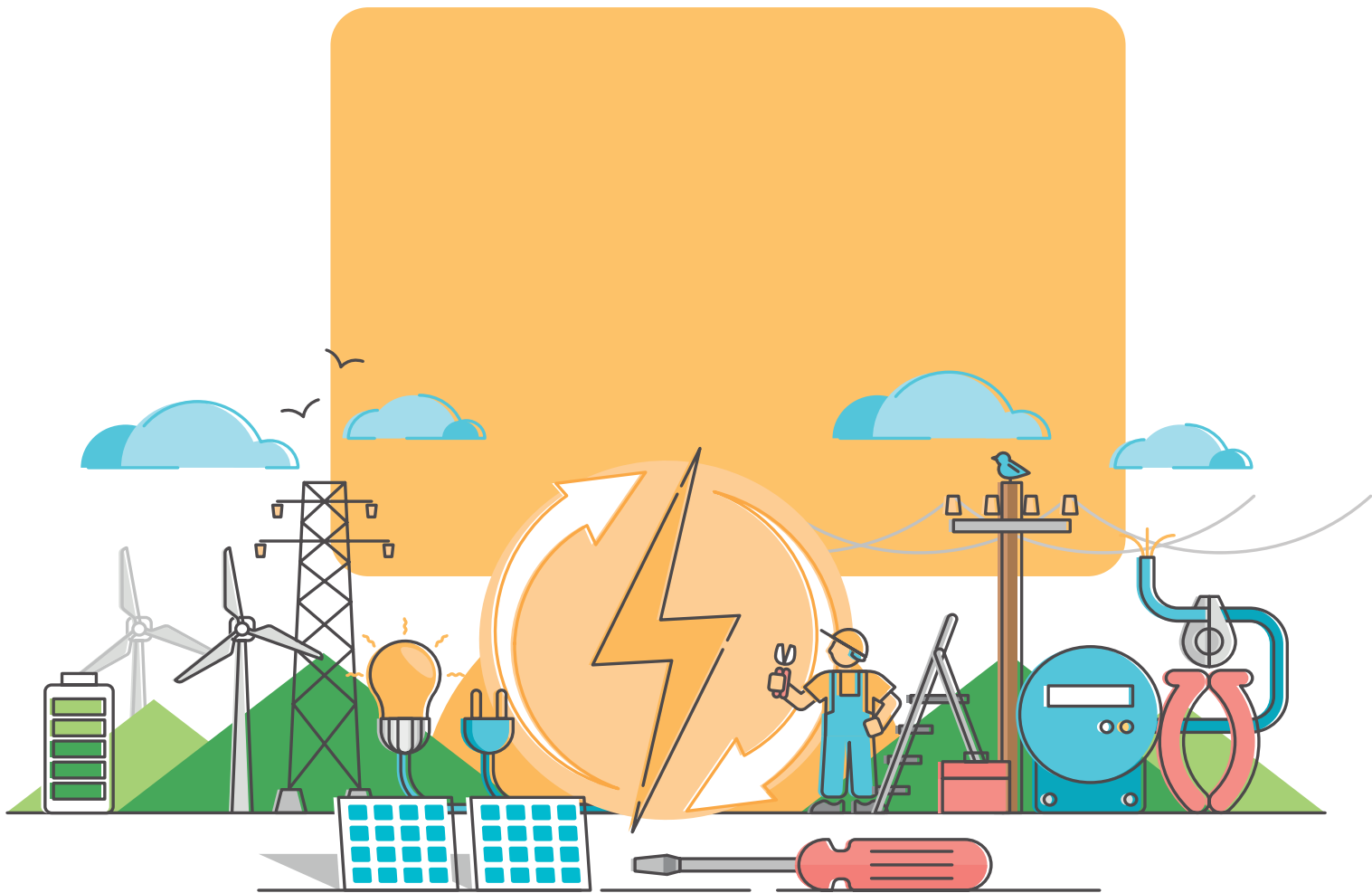

Зміст

Вступ.....	4
Угода зелених міст.....	6
Повітря.....	10
Вода.....	12
Міське біорізноманіття.....	14
Циркулярна економіка та відходи.....	16
Шумове забруднення.....	18
Інструменти міського озеленення.....	20
Фінансові можливості для озеленення європейських міст.....	24
Рекомендації для українських міст.....	28

ВСТУП

Кліматична нейтральність Європи до 2050 року є ціллю Європейського зеленого курсу. Проміжним результатом мають стати 100 кліматично нейтральних міст до 2030 року. Конкретні цілі кліматичної нейтральності у містах визначаються галузевими стратегіями ЄЗК, наприклад Стратегією з біорізноманіття, Стратегією нульового забруднення до 2030 року, Від ферми до виделки та іншими.

Одиним з інструментів досягнення кліматично нейтральної Європи до 2050 року має стати платформа міського озеленення через впровадження Угоди зелених міст (Green City Accord). Це нова ініціатива ЄС, яка доповнює Угоду мерів та використовує схожі підходи. Green City Accord зосереджує увагу на ключових екологічних сферах ЄЗК, які не охоплені Угодою мерів: циркулярній економіці та відходах, природі та біорізноманітті, боротьбі з забрудненням повітря та вод, шумом у містах. На відміну від Угоди мерів, Угода зелених міст поки що доступна тільки для країн ЄС.

ЄС працює над покращенням довкілля та досягненням кліматичної нейтральності 100 міст до 2030 року та повної нейтральності до 2050 року кількома шляхами:

- ✓ Розробка та прийняття загального законодавства ЄС у сфері чистого повітря, вод, зниження шумового забруднення і належного поводження з відходами, захисту міського біорізноманіття і покращення зеленої інфраструктури.
- ✓ Створення платформи міського озеленення через Green City Accord (Угоду зелених міст) та її ініціативи Green Capital of Europe (Зелена столиця Європи) та European Green Leaf (Європейський зелений листок), які винагороджують досягнення зеленої політики і кліматичне лідерство влади міст.

✓ Розвиток нових інструментів, що дозволяють містам проводити оцінку їх екологічних показників, оцінювати прогрес у порівнянні з іншими подібними містами, обмінюючись найкращими практиками та досвідом і відстежуючи позитивні наслідки та зміни у часі. Таким є онлайн інструмент Green City Tool (Зелене місто).

✓ Залучення мешканців міста до спільної зеленої трансформації, яка має посилитись із використанням недавно розробленого інструменту ЄЗК — Європейського кліматичного пакту (наприклад, досвід Urban Greening Platform).

Це — другий із серії посібників для українських міст, що допоможуть використовувати досвід ЄС щодо інструментів просування зеленої трансформації. Посібник розповідає про нову ініціативу ЄЗК — Європейську платформу озеленення, про нагороди для міст Green Capital of Europe та European Green Leaf і основний онлайн інструмент для моніторингу прогресу в озелененні міського середовища — Green City Tool. Посібник містить чек-листи для перевірки, чи стан довкілля та плани стратегічного зеленого розвитку міст відповідають планам зеленої трансформації ЄС.

Посібник підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проєкту «Європейський зелений курс для України: від стратегій до конкретних дій».

УГОДА ЗЕЛЕНИХ МІСТ

Візія Угоди зелених міст: До 2030 року міста стануть привабливими місцями для життя, роботи та інвестування, а також підтримуватимуть здоров'я та добробут європейців. Усі будуть дихати чистим повітрям, насолоджуватися чистою водою, матимуть доступ до парків та зелених насаджень та менше шумове забруднення. Циркулярна економіка стане реальністю, а відходи будуть мінімізовані завдяки повсюдному повторному використанню, ремонту та переробці.

Переваги для міст

Можливість порівняти досягнення свого міста з прогресом в інших містах та запозичити актуальний досвід

Індивідуальна технічна підтримка через спеціально створені інструменти

Загальноєвропейська популярність

Участь у формуванні екологічної політики ЄС та спільноти лідерів зеленої трансформації

Прозорість, підзвітність та довіра місцевого населення

Участь у мережних заходах для розбудови потенціалу міст у зеленій трансформації

17 міст ЄС¹ уже підписали Угоду зелених міст, і їх кількість постійно зростає. Мери зобов'язалися вирішувати найбільш невідкладні екологічні проблеми та сприяти справедливому екологічному переходу, який зробить населені пункти сталими та стійкими. Ці перші міста — кліматичні лідери зеленої трансформації, за очікуваннями ЄС, стануть натхненням та прикладом для інших.

Угода зелених міст передбачає конкретний перелік дій мерів і максимально конкретизує кроки, яких потрібно досягти на місцевому рівні щодо кожної ключової сфери до 2030 року, а саме:

1) Вживати заходів, впроваджувати політики, забезпечувати їх виконання, чим:

- ✔ значно зменшити забруднення повітря із джерел, на які має вплив місцева влада;
- ✔ захистити, відновити та покращити стан природи і біорізноманіття у містах;
- ✔ адаптувати життєвий цикл продуктів до вимог циркулярної економіки, забезпечити необхідне місцеве законодавство про відходи, зменшити утворення відходів та сприяти раціональному і сталому споживанню.

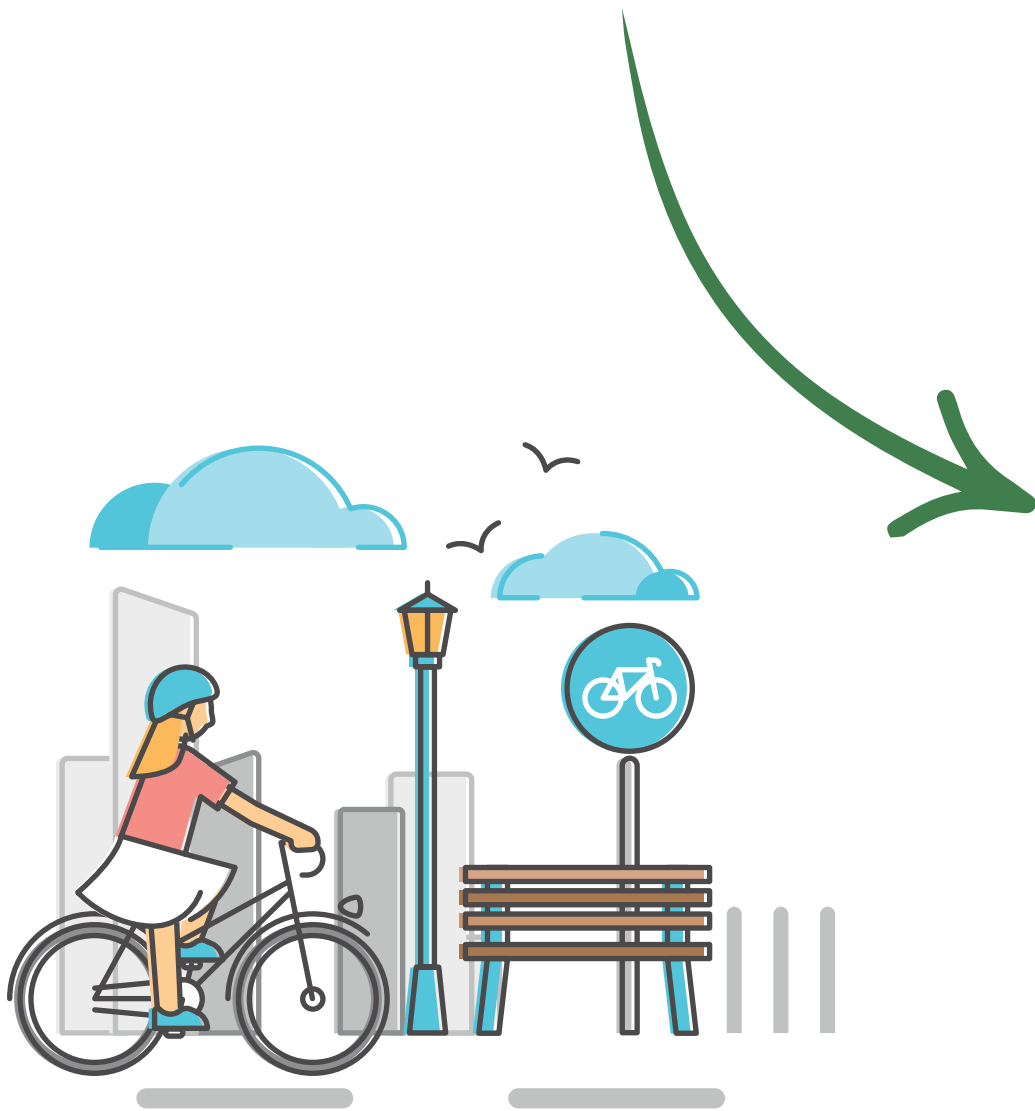
¹ Станом на березень 2021 року.

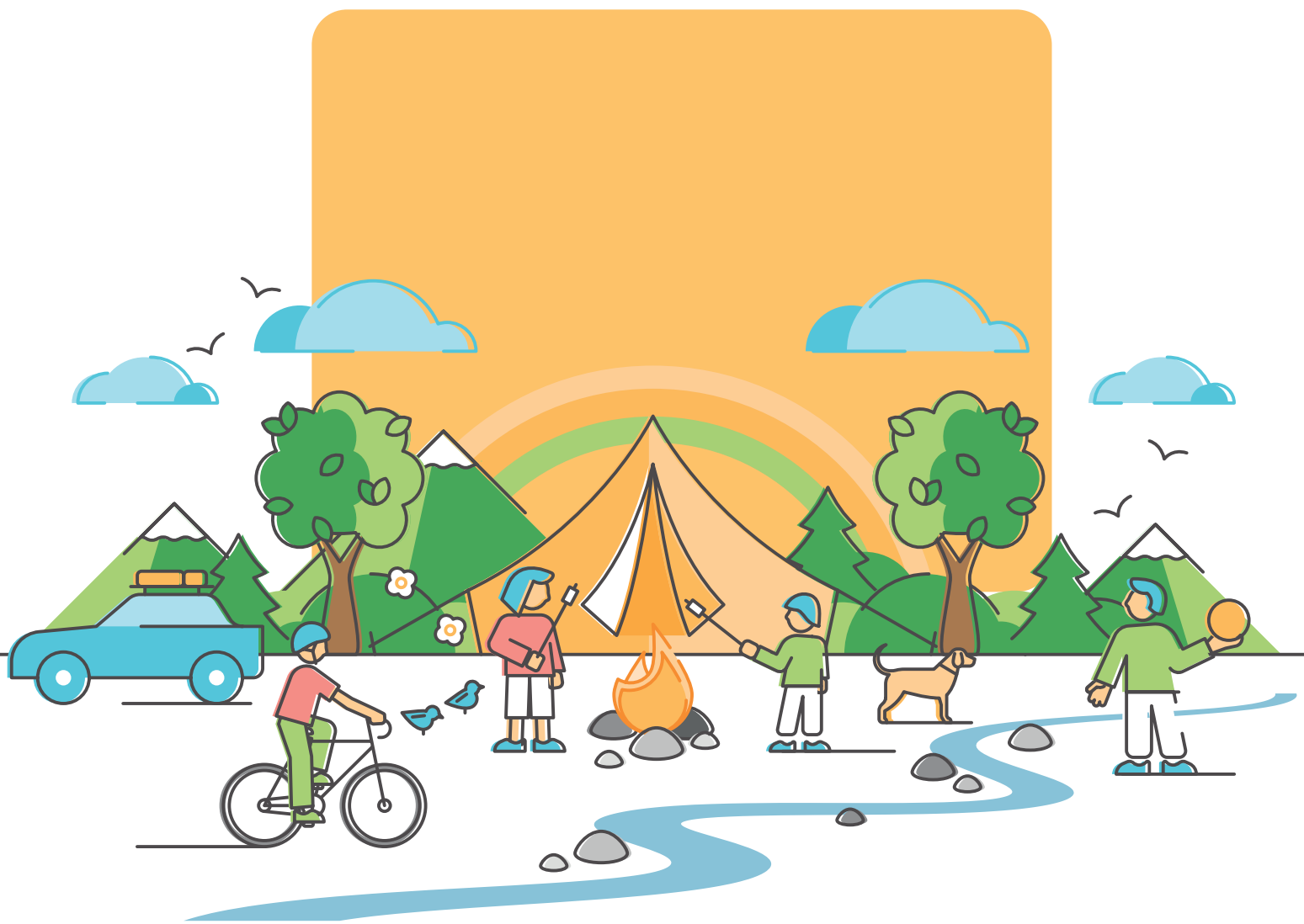
2) Інтегрувати галузеві вимоги в інші дотичні політики і плани міст, зокрема:

- ✓ у Плани сталого розвитку енергетики та клімату (ПДСЕРК) (скорочення викидів від транспорту і енергетики і розвиток ВДЕ), у Плани сталої міської мобільності (збільшення кількості пішоходів та розвиток велоінфраструктури, розвиток громадського транспорту та просторове планування);
- ✓ у співпрацю з усіма зацікавленими сторонами для популяризації практик збереження біорізноманіття та природоорієнтованих рішень.

Міста, що підписали Угоду, зобов'язуються вирішувати найбільш нагальні екологічні проблеми, що стоять перед їхніми містами, у п'яти ключових сферах до 2030 року.

ПОВІТРЯ

Забруднення повітря є найбільшим ризиком для навколишнього середовища в Європі². У 2021 році в рамках ЄЗК буде прийнято План дій щодо нульового забруднення повітря, вод, ґрунтів.

Підписуючи Угоду зелених міст, мери зобов'язуються досягти значного поліпшення якості повітря у містах відповідно до Керівних принципів якості повітря ВООЗ до 2030 року, одночасно зменшуючи забруднення у відповідності до вимог стандартів якості повітря ЄС.

ЧЕК – ЛИСТ «ЯКІСТЬ ПОВІТРЯ»

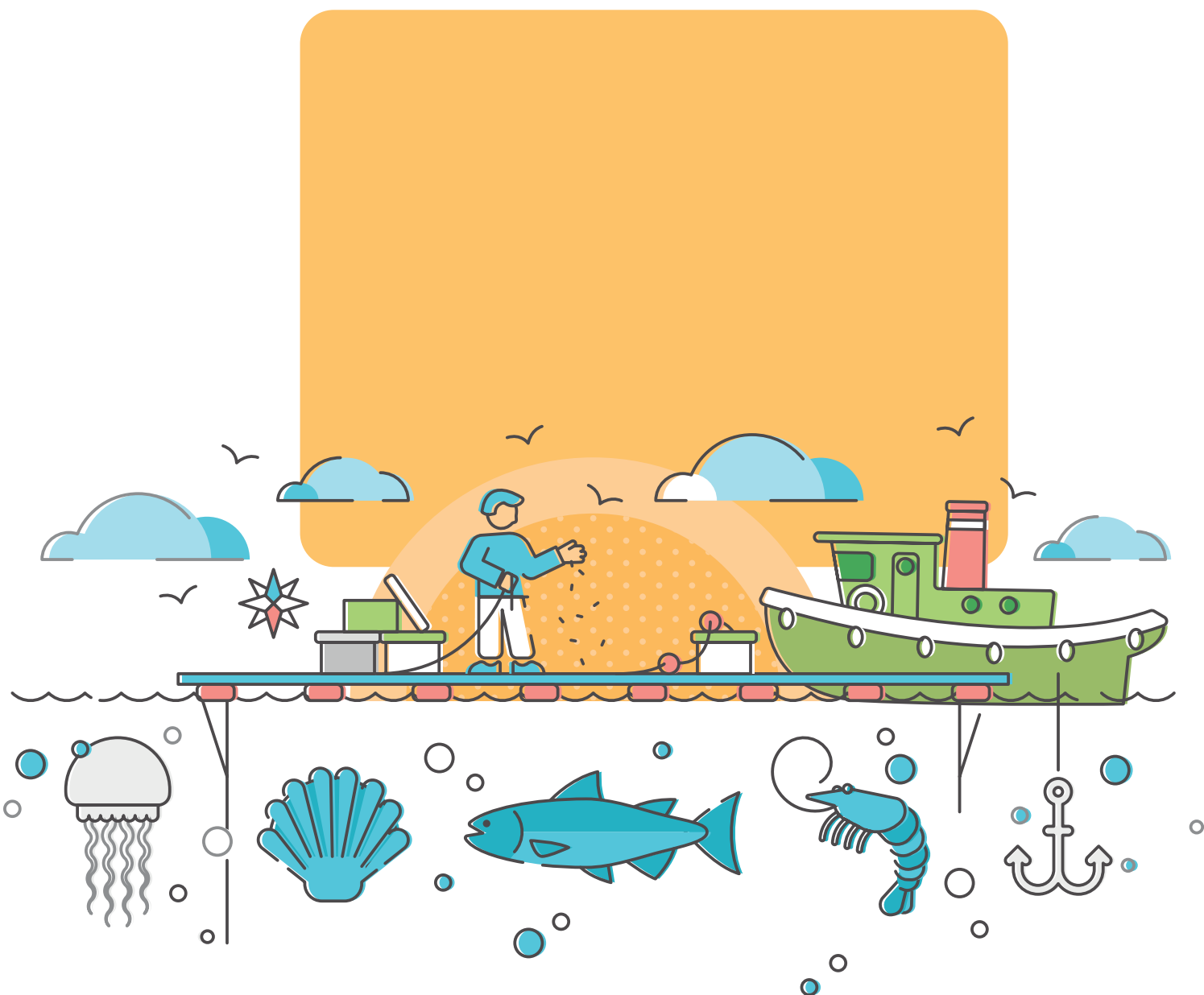

- ✓ створення зон з низьким або нульовим рівнем викидів, введення обмежень на проїзд/паркування транспортних засобів в окремих районах міста або фінансове стимулювання обмежень (наприклад, висока плата за проїзд/паркування), підтримка велосипедного руху та використання електромобілів;
- ✓ громадський транспорт привабливіший, доступніший та чистіший;
- ✓ сприяння енергоефективності;
- ✓ будинки з «чистими» системами опалення та охолодження на енергії з ВДЕ;
- ✓ регулярний контроль якості повітря по всьому місту: дані відкриті, доступні і своєчасні;
- ✓ співпраця з відповідними установами для забезпечення кадастрового обліку викидів і досліджень впливу забруднення повітря на здоров'я, переваг покращення якості повітря та місцевих економічних результатів;
- ✓ робота з підвищення обізнаності громадян для зменшення їх негативного впливу на повітря (спалювання трави та сміття, енергоефективність та інше).

² Air Quality in EU 2020 — Report <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2020-report>

ВОДА

В ЄС річки, озера та прибережні води залишаються під значним тиском забруднення. Доступ до чистої води для пиття та санітарно-гігієнічних цілей є необхідною умовою здоров'я та добробуту людей, але поки залишається проблемним питанням. Збереження якості підземних вод, на які припадає близько 50% питного водопостачання ЄС, є важливою ціллю ЄЗК, як і обмеження шкідливих забруднюючих речовин (мікропластику, пестецидів, фармацевтичних препаратів), повторне використання очищених стічних вод. Міста можуть і повинні зробити важливий внесок у досягнення нульового забруднення вод і їх роль є критичною у наступні 10 років.

Підписуючи Угоду зелених міст, мери зобов'язуються покращити екологічний та хімічний стан місцевих водних об'єктів, захистити джерела питної води та підвищити ефективність використання води до 2030 року.

ЧЕК-ЛИСТ «ВОДА»

- ✓ визначення води як найважливішої детермінанти сталого екологічного містобудування та розвиток зеленої інфраструктури для вирішення основної причини повеней і забруднення вод у містах — проблем поверхневого стоку дощової води;
- ✓ утримання та збирання дощової води для подальшого використання, управління та контроль за переливами стічних вод, включаючи використання природних заходів утримання вод;
- ✓ вирішення проблем із забруднювачами (мікро забруднювальні речовини, фармацевтичні препарати та мікро пластики) за допомогою цілеспрямованих заходів та інноваційних підходів, включаючи сучасні технології очищення та природні рішення, де це можливо;
- ✓ підтримка циркулярної економіки шляхом зменшення забруднення у джерелі через становлення кліматично нейтральних установок для очищення стічних вод та очисних споруд, зменшення витоків уздовж мереж та повторного використання очищених стічних вод;
- ✓ відновлення функціонування водних екосистем для досягнення доброго екологічного стану водних об'єктів;
- ✓ покращення моніторингу очищення вод для встановлення зв'язків між якістю водних об'єктів та процесом очищення;
- ✓ ефективна координація політики управління водними ресурсами не лише в місті, але і в усьому регіоні, оскільки вона впливає на водопостачання міста та зменшення забруднення вод;
- ✓ підвищення обізнаності громадян щодо важливості води для здоров'я та добробуту людини, її ролі в циркулярній економіці, а також усвідомлення витрат та зусиль, необхідних для забезпечення безпеки та якості вод і участь у цих процесах.

МІСЬКЕ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

80% населення житимуть у європейських містах до 2050 року. Хоча на міста припадає лише близько 4% поверхні Європи, величезна кількість людей впливає на ресурси та біорізноманіття далеко за межами населених пунктів. Тому зміни у містах означають також зміни у ставленні до природи за їх межами. Нова стратегія біорізноманіття ЄС закликає міста з населенням понад 20 000 мешківців розробляти Плани озеленення міст для збереження міського біорізноманіття та обмеження шкідливих практик його знищення.

Зберегти міське біорізноманіття та природу у містах можна за допомогою природоорієнтованих рішень. Це дії щодо захисту, сталого управління та відновлення природних та модифікованих екосистем, які ефективно та адаптивно вирішують соціальні проблеми, одночасно забезпечуючи добробут людини та біорізноманіття³. На глобальному рівні уже розроблено Стандарт застосування таких рішень, який можуть використовувати влада, громадськість та бізнес⁴.

Підписуючи Угоду зелених міст, мери зобов'язуються досягти значного прогресу у збереженні та відновленні міського біорізноманіття, у тому числі через збільшення площі і якості зелених насаджень у містах, недопущення втрат та зменшення зелених зон і відновлення міських екосистем до 2030 року.

ЧЕК-ЛИСТ «БІОРИЗНОМАНІТТЯ»

- ✓ збільшення обсягу та / або якості зеленої інфраструктури в містах, що принесе користь громадянам та біорізноманіттю, відновлення міських та приміських зелених зон;
- ✓ використання природоорієнтованих рішень для адаптації до змін клімату та вирішення міських проблем, викликаних зміною клімату (хвилі спеки, повені, якість повітря та вод, забруднення та шум);
- ✓ забезпечення чистого позитивного внеску нових проєктів міської інфраструктури біорізноманіттю. Чистий позитивний внесок (biodiversity net gain) — це коли користь для біорізноманіття від проєкту значно перевищує шкоду;
- ✓ запобігання подальшому ущільненню ґрунту, де це можливо, та встановлення суворих правил для компенсації негативного впливу на довкілля у випадках, коли ущільнення ґрунту неминуче;
- ✓ виявлення та усунення забруднених ділянок ґрунту;
- ✓ виключення використання пестицидів та обмеження практик, шкідливих для біорізноманіття у міських зелених зонах;
- ✓ запобігання інтродукції та розповсюдженню інвазійних чужорідних видів у міських районах, підтримка комах-запилювачів у міських районах;
- ✓ підвищення обізнаності про переваги біорізноманіття та природоорієнтовані рішення та заохочення громадян до дій з їх збереження і впровадження;
- ✓ визначення районів у містах, які мають потенціал для відновлення екосистем та / або висадки дерев для сприяння загальноєвропейським цілям щодо пом'якшення змін клімату та відновлення біорізноманіття;
- ✓ сприяння ефективному захисту та управлінню об'єктами міського природно-заповідного фонду у контексті Natura 2000 та збереження і створення інших заповідних територій на благо природи та мешканців.

³ IUCN. Nature based solutions. <https://www.iucn.org/theme/nature-based-solutions>

⁴ IUCN Global Standard for NbS <https://www.iucn.org/theme/nature-based-solutions/resources/iucn-global-standard-nbs>

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ТА ВІДХОДИ

Поводження з відходами продовжує залишатися серйозною проблемою в ЄС. Розширення міст призвело до зростання моделей виробництва та споживання і збільшення утворення твердих побутових відходів. У 2018 році із 251 мільйона тонн утворених комунальних відходів у ЄС лише 47% переробили або компостували. Значна кількість комунальних відходів все ще вивозиться на звалище або спалюється. Неможливість повторного використання продуктів та переробки матеріалів призводить до збільшення видобутку ресурсів. Новий План дій щодо циркулярної економіки⁵ в рамках ЄЗК має ціль зменшити вдвічі кількість залишкових (не перероблених) комунальних відходів до 2030 року шляхом реалізації ініціатив протягом усього життєвого циклу продукції, починаючи від проектування та виробництва, закінчуючи споживанням, ремонтом, повторним використанням, переробкою.

Підписуючи Угоду зелених міст, мери зобов'язуються рухатись у напрямку циркулярної економіки, забезпечуючи значне поліпшення поведінки з побутовими відходами, суттєве зменшення утворення відходів та звалищ, а також істотне збільшення їх повторного використання, ремонту та переробки до 2030 року.

ЧЕК-ЛИСТ «ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ТА ВІДХОДИ»

- ✓ удосконалення та розширення систем роздільного збору відходів, зокрема, паперу, картону, скла, металів, пластмас, біовідходів, небезпечних побутових відходів та текстилю;
- ✓ використання економічних інструментів у застосуванні принципу «забруднювач платить», зокрема схем «плати відповідно до кількості відходів, частоти викидання та їх ваги»;
- ✓ зменшення побутового спалення відходів;
- ✓ ефективно зменшення споживання одноразового пластику та усунення сміття із пластику, заохочення повторного використання речей, особливо меблів, одягу, електричних та електронних пристроїв, проведення громадських заходів за принципом «нуль відходів»;
- ✓ збільшення частки зелених державних закупівель та Eco-Management and Audit Scheme (EMAS);
- ✓ підвищення обізнаності громадськості / заохочення більш стійких моделей споживання та використання;
- ✓ пілотні інноваційні демонстраційні проекти циркулярної економіки на рівні міст;
- ✓ підтримка впровадження рішень циркулярної економіки протягом усього життєвого циклу продукції у таких секторах, як харчування, енергетика, будівництво та містобудування;
- ✓ скорочення кількості харчових відходів, у тому числі шляхом встановлення кількісних цілей зменшення і досягнення їх;
- ✓ просування та підтримка ініціатив та партнерських відносин із багатьма зацікавленими сторонами.

⁵ Circular Economy Action Plan https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf

ШУМОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ

Шумове забруднення швидко викликає порушення природного балансу в екосистемах, проте його часто недооцінюють. Тривалий вплив шумового забруднення призводить до порушення сну, серцево-судинних захворювань, стресу та когнітивних порушень. Основне джерело шуму — це транспортні засоби (автомобілі, залізничні потяги і літаки). Зростання міст та розширення транспортних мереж призведе до подальшого збільшення шумового забруднення. Боротьба із шумом у центральних районах міст ускладнюється щільністю забудови, через яку неможливе будівництво шумозахисних екранів, розширення магістралей і висадження дерев, що знижують рівень шуму на дорогах. Директива ЄС щодо довкілєвого шуму пропонує загальний підхід до уникнення та запобігання впливу навколишнього шуму через звітування (картографування шуму та розробку планів дій по збереженню «тихих» районів).

Підписуючи Угоду зелених міст, мери зобов'язуються досягнути значного зменшення шумового забруднення у містах до 2030 року відповідно до рекомендованих рівнів ВООЗ.

ЧЕК-ЛИСТ «ШУМОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ»

- ✓ виявлення та захист існуючих «тихих» районів міст від підвищення рівня шуму;
- ✓ впровадження безшумної доставки вантажів;
- ✓ створення зон без автомобілів, запровадження обмежень на проїзд транспортних засобів або фінансове стимулювання його обмеження (наприклад, враховуючи розміри та характеристики шин) і підтримка пересування пішки, їзди на велосипеді тощо;
- ✓ розробка чи оновлення карт шумового забруднення та планів дій по його зменшенню відповідно до Директиви про шум із навколишнього середовища та забезпечення належного впровадження цих планів;
- ✓ стає управління транспортними потоками, обмеження швидкості та використання малошумного покриття для зменшення шуму від шин на дорогах;
- ✓ впровадження заходів з містобудування та змін в інфраструктурі для зменшення шуму у джерелі його виникнення;
- ✓ запровадження шумозахисних бар'єрів та будівельних ізоляційних рішень;
- ✓ залучення громадськості та підвищення обізнаності щодо шумового забруднення і зменшення ризиків від забруднення для громадян.

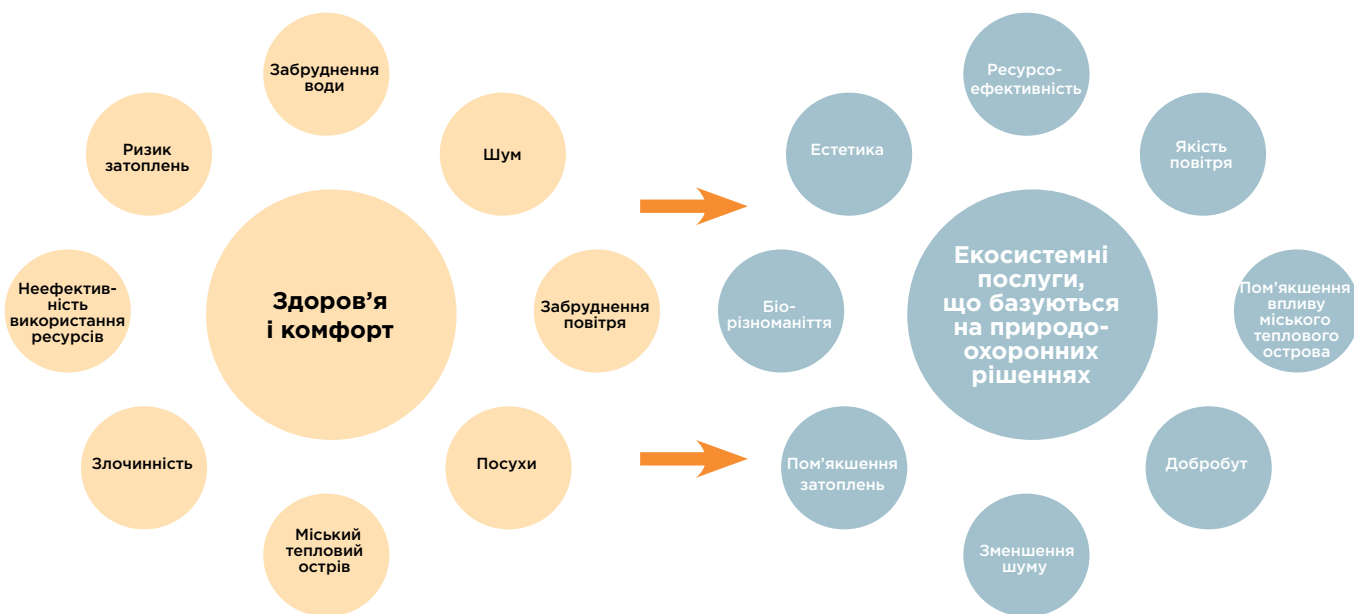

ІНСТРУМЕНТИ МІСЬКОГО ОЗЕЛЕНЕННЯ

До інструментів міського озеленення відносять Зелену столицю Європи, Європейський зелений листок, Зелене місто.

Вибір міста — Зеленої столиці Європи, оцінюється на основі дванадцяти екологічних показників:

Міста-кандидати повинні заповнити всі розділи загальної форми заявки на премію для кожного з екологічних показників у форматі «Поточна ситуація, минулі результати та плани на майбутнє» для показників 1–11 та «Плани та зобов'язання, урядування та управління, партнерство та участь громадськості» за показником 12.

Зелена столиця Європи	Європейський зелений листок
Цілі: ✓ винагорода для міст, які досягають високих екологічних стандартів; ✓ заохочення міст до постійних та амбітних цілей щодо зеленої трансформації; ✓ забезпечення прикладу лідерства для наслідування та просування найкращих практик в інших європейських містах. Участь: Міста із понад 100 000 жителів з країн-членів ЄС, країн-кандидатів на членство в ЄС, Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії.	Цілі: ✓ визнання екологічних досягнень, які забезпечують зелене зростання міста; ✓ заохочення міст до активного розвитку екологічної обізнаності та залучення громадян до озеленення; ✓ ідентифікація міст, які виступатимуть зеленими амбасадорами та заохочуватимуть інших до сталого розвитку. Участь: Міста від 20 000 до 99 999 жителів з країн-членів ЄС, країн-кандидатів на членство в ЄС, Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії.

Зелена столиця Європи

Оцінювання:

- ✓ візія, ентузіазм та відданість зеленій трансформації;
- ✓ актуальна ситуація у містах, заходи за останні п'ять-десять років, коротко- та довгострокові цілі на майбутнє і план заходів по їх досягненню;
- ✓ комунікація із громадянами та їх залучення до досягнення 12 екологічних показників, ефективність політик міста через оцінку змін у поведінці громадян;
- ✓ партнерства міста місцевого, регіонального та національного рівня для досягнення максимального соціального та економічного впливу;
- ✓ амбасадорство зелених змін.

Результат : звання «Зелена столиця Європи» одному місту-переможцю.
Премія 600 000 євро.

Європейський зелений листок

Оцінювання:

- ✓ загальна відданість міста зеленій трансформації, стратегія та ентузіазм;
- ✓ інформування та залучення громадян до природоохоронної діяльності;
- ✓ потенціал міста для зеленого амбасадорства;
- ✓ план ініціатив та заходів, які мають бути запроваджені протягом року з моменту вручення премії, для підвищення екологічної сталості міста.

Результат : звання «Європейський зелений листок» максимум двом містам-переможцям в одному році.
Премія 200 000 євро.

Зелена столиця Європи	Європейський зелений листок
Приклад : Лісабон (2020) Лісабон був першою столицею Європи, яка підписала нову Угоду мерів щодо клімату та енергії у 2016 році, після досягнення на 50% скорочення викидів CO₂ (2002-2014), зменшення споживання енергії на 23% та споживання води на 17% з 2007 по 2013 рік. Місто має чітке бачення сталої міської мобільності: ✔ У 2017 році Лісабон запустив схему спільного використання велосипедів, де електричні велосипеди склали ⅓ автопарку, для заохочення їзди на велосипедах у гірських частинах міста; ✔ 39% муніципального парку автомобілів електричні; ✔ у Лісабоні одна з найбільших у світі мереж пунктів зарядки електромобілів; ✔ 93,3% людей живуть на відстані 300 м від частого сполучення громадського транспорту; ✔ 76% людей у Лісабоні живуть у межах 300 м від зелених зон. Місто дотримується сталого землекористування та створення зеленої інфраструктури, щоб протидіяти наслідкам кліматичних змін, таким як посуха, сильна спека та штормові повені.	Приклад: Гренобль (2021) Гренобль був першим французьким містом, яке прийняло кліматичний план дій у 2005 році. Місто скоротило викиди парникових газів на 25% з 2005 по 2016 роки і працює над скороченням на 50% до 2030 року. Також тут вирішили проблему шумового забруднення і створили «тихі» екологічні райони, розвинули велосипедний бум та прийняли обмеження швидкості. Еко-райони Гренобля отримали національні нагороди. Місто застосовує інноваційний підхід до збільшення кількості зелених насаджень (відкриття приватних садів, вертикальне озеленення та амбіційну програму посадки дерев). Мешканці Гренобля — це єдина об'єднана спільнота, яка взаємодіє для того, щоб: ✔ кожен район міста перетворився на приємне місце для життя; ✔ озеленити громадські простори; ✔ потроїти використання велосипедів; ✔ реконструювати та вдосконалювати будівлі, будуючи їх краще адаптованими до природного освітлення, що наполовину зменшить енерговитрати на громадське освітлення. Зелене амбасадорство міста означає креативність та інноваційність його мешканців і якісні зміни, які від цього залежать.

GREEN CITY TOOL (ІНСТРУМЕНТ «ЗЕЛЕНЕ МІСТО»)*. Цей цифровий інструмент дозволяє здійснити самостійне оцінювання, порівняльний аналіз міст, є джерелом інформації та порад про те, як можна зробити міста більш зеленими та сталими. Інструмент аналізує управління містом та підхід до сталого містобудування. Міста можуть використовувати цей інструмент анонімно або, якщо бажають, зареєструватися офіційно і позначити себе на карті, щоб продемонструвати свої плани зеленої трансформації. Реєстрація також дозволить їм порівняти свої результати з результатами інших міст, включаючи переможців нагород Зелена столиця Європи та Європейський зелений листок. Інструмент є гнучким та дозволяє користувачеві вибирати теми та функції. Також доступні тематичні путівники, посилання та практичні приклади з міст.

* <https://webgate.ec.europa.eu/greencitytool/home/>

ФІНАНСОВІ МОЖЛИВОСТІ

для озеленення
європейських міст

LIFE ЖИТТЯ	Суб'єкти: державний орган, що діє під владою національного уряду, наприклад місцева влада, національна адміністрація, приватні комерційні організації, громадські некомерційні організації (НУО тощо) зареєстровані у ЄС. Бюджет: визначається на 2021-2027 роки, Європейська Комісія пропонує збільшити бюджет до 5,45 млрд євро за цей період. Проекти: ✔ природа та біорізноманіття; ✔ циркулярна економіка та якість життя; ✔ пом'якшення та адаптація до зміни клімату; ✔ перехід на чисту енергію.
European Regional Development Fund (ERDF) Європейський фонд регіонального розвитку	Суб'єкти: підтримка малих проєктів та проєктів, що стосуються людей до 20% у рамках програми Interreg (8 млрд. євро). Бюджет: 234 млрд євро спільно з Європейським соціальним фондом (ЄСФ +) та Фондом згуртованості на програмний період 2021-2027 років. Проекти: ✔ інновації та дослідження; ✔ цифровізація; ✔ підтримка малих та середніх підприємств (МСП); ✔ низьковуглецева економіка.
Cohesion Fund Фонд згуртованості	Суб'єкти: держави-члени ЄС, чий валовий національний дохід (ВНД) на одного жителя становить менше 90% від середнього показника по ЄС. Мета — зменшення економічних та соціальних диспропорцій та сприяння сталому розвитку. Бюджет: 63,4 млрд євро. Проекти: пов'язані з енергетикою або транспортом, якщо вони приносять користь довкіллю з точки зору енергоефективності, використання ВДЕ, розвитку залізничного та громадського транспорту.

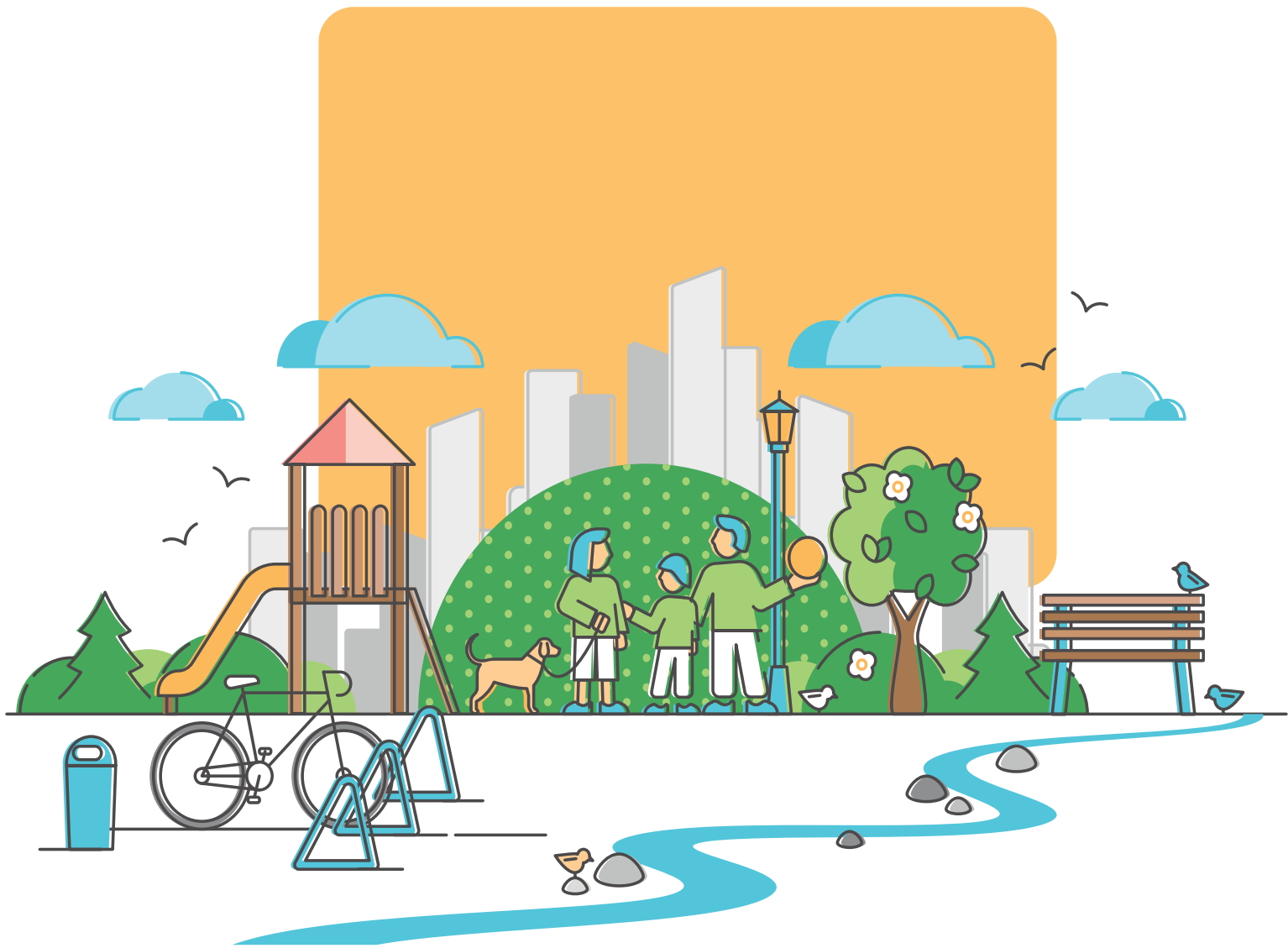
Urban Innovative Actions на період 2021-2027 буде змінено на The European Urban Initiative Європейська Урбаністична Ініціатива	Суб'єкти: міста з 50 000 до 250 000 жителів. Бюджет: на 2021 невідомий. Проекти: ✓ підтримка розвитку потенціалу спільнот практиків, формування яких передбачено ЄКП, Платформою озеленення міст та новим Баугаузом (20% бюджету); ✓ підтримка інноваційних дій і сталого розвитку міст ЄС (60% бюджету), зокрема, інновацій в управлінні, посилення інтегрованих та колективних підходів та політик згуртованості; ✓ підтримка знань, розробки політик та комунікацій (20% бюджету).
URBACT	Суб'єкти: міста, муніципалітети, містечка (без обмеження розміру), міжмуніципальні рівні управління, столичні органи влади, а також організовані агломерації з 28 країн-членів ЄС, Норвегії та Швейцарії. Бюджет: на 2021 рік не визначений. Проекти: прагматичні рішення, які є новими та стійкими та включають економічні, соціальні та екологічні міські теми: міста як двигуни зростання та нові робочі місця; привабливі та згуртовані міста.

INTERREG Europe	Суб'єкти: суміжні регіони для сприяння інтегрованому та гармонійному регіональному розвитку (72,2% загальних ресурсів); більші транснаціональні або території навколо морських басейнів (18,2%); міжрегіональна співпраця для посилення ефективності політики згуртованості (6,1%); найвіддаленіші регіони для сприяння їхній інтеграції та гармонійному розвитку в їх регіоні. Бюджет: 8 млрд євро. Проекти: ✓ більш конкурентоспроможна та розумніша Європа; ✓ більш екологічний, низьковуглецевий перехід до економіки з нульовими викидами та сталої Європи; ✓ кращі зв'язки між країнами Європи; ✓ більш соціальна та інклюзивна Європа; мЄвропа, ближча до своїх громадян.
Horizon Europe	Суб'єкти: дослідники та новатори вищого класу. Бюджет: 95,5 млрд євро на 2021-2027 роки. Проекти: підтримка досліджень та інновацій та їх цілеспрямований вплив на такі сфери: ✓ адаптація до кліматичних змін та супутні соціальні перетворення; ✓ кліматично нейтральні та розумні міста; ✓ чисті океани, моря, прибережні та внутрішні води, покращення стану ґрунтів, продовольство.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

1. Українські міста можуть та повинні використовувати усі доступні найкращі практики та можливості ЄС, для того, щоб:
  - ✓ **виконувати зобов'язання за Угодою мерів з клімату та енергії.** 196 з 269 українських міст підготували оновлені ПДСЕРК, проте не в усіх містах вживають заходів для їх виконання;
  - ✓ **приєднатися до Платформи озеленення міст та виконувати зобов'язання, які є частиною ЄЗК, проте не охоплені Угодою мерів** у п'яти ключових сферах: боротьба із забрудненням повітря, вод, шумом, природа та біорізноманіття у містах, циркулярна економіка та відходи.
2. Міста можуть і повинні вимагати, щоб **частина планованого Фонду декарбонізації⁷ в Україні включала співфінансування** окремих якісних змін у п'яти ключових сферах Угоди зелених міст для тих міст, які мають вимірні та конкретні досягнення у зменшенні забруднення та досягненні цілей кліматичної нейтральності. Державні інституції у ЄС розробили ефективну систему фінансового стимулювання зеленої трансформації та боротьби із забрудненням у містах ЄС.
3. Угода зелених міст, Зелена столиця Європи, Європейський зелений листок містять цілком конкретні секторальні рекомендації першочергових дій у п'яти ключових сферах. **Міста можуть використовувати їх для стратегічного планування та так званого «reality check»** — зв'язки тих заходів, які вже зараз здійснюються містом, на предмет їх відповідності заходам ЄЗК, моніторингу та вимірювання власного прогресу у досягненні ЄЗК, інформування мешканців для формування відповідного довгострокового залучення громадськості.
4. Для успішного виконання заходів ЄЗК та Угоди зелених міст **необхідне залучення мешканців за можливостями, які надає Європейський кліматичний пакт.** Рекомендації до кожного з секторів Угоди Зелених міст включають інформаційну роботу з мешканцями, громадськістю та їх залучення до спільної роботи у п'яти ключових сферах Угоди. Про те, як ЄКП залучає громадськість до зеленої трансформації, можна дізнатись у нашому посібнику «Від слів до дій: як Європейський кліматичний пакт об'єднує суспільство для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року».
5. Підприємства-забруднювачі на місцевому рівні мають доєднуватись до Європейської платформи озеленення і брати у ній активну участь.
6. Для перспективи включення до ініціативи Угода зелених міст та фінансових можливостей, які вона надає, **влада міст має співпрацювати з національною владою щодо:** стратегічної оцінки секторальних стратегій з тем ЄЗК, які актуальні та матимуть наслідки для місцевого господарства та приймаються на національному рівні; вимагати від влади активного просування теми асоційованого членства у ЄС та доступу до інституційних, науково-технічних, інформаційних, фінансових та інших можливостей, які надає ЄЗК та нові інноваційні платформи ЄС — ЄКП, Угода зелених міст, Новий європейський Баугауз.

⁷ Міненерго ініціює створення Фонду декарбонізації <https://www.kmu.gov.ua/news/minenergo-iniciyuye-stvorenniya-fondu-dekarbonizaciyi>

7. Україна планує стати асоційованим учасником нової рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Horizon Europe», що стартує 2021-го та може відкрити містам доступ до можливостей, які дає цей проєкт щодо зеленої трансформації. Відповідна заявка буде подана МОН України до кінця цього року⁸. Протягом 2021-2027 років в межах проєкту Horizon Europe буде діяти Місія «кліматична нейтральність міст», відповідно до якої буде:

Що буде зроблено

Результат

Побудовано багаторівневий процес спільної творчості.

Просування міст, що втілюють контракти про кліматично нейтральні міста та ЄЗК на національному, європейському та світовому рівні.

Дії міст по реалізації контрактів про кліматично нейтральні міста та ЄЗК на місцевому рівні, поєднані з постійним стимулюванням прогресу через нагороди Зелена Столиця Європи та Ініціативи Європейське Зелене Листя.

5 основних можливостей для прогресивних міст

- ✔ трансформаційний порядок денний;
- ✔ нові партисипативні форми управління;
- ✔ нова економічна модель для активних дій на захист клімату в межах міст;
- ✔ інтегрована модель містобудування;
- ✔ широке впровадження інтелектуальних систем та платформ даних.

Договір про кліматично нейтральне місто — технічний стратегічний документ, адаптований до потреб кожного міста.

Натхнення для інших міст приєднатися до ініціативи, що прискорить справедливий перехід та реалізацію Порядку денного ООН 2030 і цілей сталого розвитку для покращення добробуту громадян.

Реальне покращення якості повітря, вод, біорізноманіття, впровадження циркулярної економіки, сталої мобільності в містах, створення робочих місць, поширення здорового способу життя.

- ✔ міста стануть центрами інновацій;
- ✔ населення та бізнес будуть активними учасниками досягнення кліматичної нейтральності;
- ✔ циркулярна економіка мінімізує негативний вплив відходів на довкілля та оптимізує процеси, будуть створені нові зелені робочі місця;
- ✔ містобудування буде комплексно планувати і враховувати всі аспекти кліматичної нейтральності ще на етапі будівництва (матеріали з низькими викидами, енергоефективність, розумна мобільність, природоорієнтовані рішення);
- ✔ цифровізація збору та отримання даних дасть легший доступ до переваг інтегрованої міської системи інформування, управління, оцінки даних про міське довкілля.

⁸ Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayina-maye-ambiciji-2021-go-stati-asocijovanim-chlenom-horizon-europe-do-kinca-roku-mi-podamo-zayavku-zastupnik-ministra-maksim-striha>

Що буде зроблено

Результат

Місія кліматичної нейтральності міст буде включати та об'єднувати всіх стратегічних партнерів.

Міста зможуть приєднатися до інших місій Horizon Europe та ініціатив ЄС на підтримку Зеленого курсу.

Співпраця з європейським бізнесом та сприяння інноваціям.

Створення синергії між існуючими європейськими кліматичними ініціативами та зацікавленими сторонами — такими, як Угода мерів, Європейський інститут інновацій та технологій та його спільноти, Угода про зелене місто, Зелена столиця Європи, Європейське Зелене Листя, Стратегічний план енергетичних технологій та інші.

Зокрема, до місії з питань адаптації до клімату, головна мета якої — допомогти Європі та її міським районам адаптуватися до нових кліматичних умов та їх наслідків.

Бути конкурентоспроможними у галузі і на світових ринках.

